

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 12680
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Калінін Владислав Валерійович, 1994 року народження, громадянин України, освіта вища:

- у 2017 році закінчив Донецький національний університет імені Василя Стуса за спеціальністю «Міжнародна економіка», отримав кваліфікацію магістра міжнародної економіки;
- у 2017 році закінчив Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», отримав кваліфікацію магістра за спеціальністю «Спеціалізовані комп'ютерні системи», професійна кваліфікація «Аналітик комп'ютерних систем».

Виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Міжнародні економічні відносини».

Разова спеціалізована вчена рада утворена наказом Маріупольського державного університету від 31.03.2026 р. № 39 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертації Калініна Владислава Валерійовича на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Панченка Володимира Григоровича, доктора економічних наук, доцента, професора кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Маріупольського державного університету

Рецензентів

Горбашевської Марини Олексіївни, кандидата економічних наук, доцента, завідувача кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету
Ланської Світлани Петрівни, кандидата економічних наук, доцента, завідувача кафедри економіки праці Маріупольського державного університету

Офіційних опонентів

Дугінець Ганни Володимирівни, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри світової економіки Державного торговельно-економічного університету

Шкурат Марії Євгенівни, кандидата економічних наук, доцента, завідувача кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса

на засіданні 22 травня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини **Калініну Владиславу Валерійовичу** на підставі публічного захисту дисертації «Транснаціоналізація трудових потоків в умовах глобалізації» за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини.

Дисертацію виконано на кафедрі економіки та міжнародних економічних відносин економіко-правового факультету Маріупольського державного університету, м. Київ.

Науковий керівник: **Беззубченко Ольга Анатоліївна** – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Маріупольського державного університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого наукового рукопису українською мовою, що відповідає вимогам пунктів 6 і 7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (у чинній редакції), та містить нові науково обґрунтовані результати, які мають істотне значення для розвитку теорії і практики міжнародних економічних відносин, а саме:

вперше висловлено та підтверджено гіпотезу щодо транснаціональної конвергенції трудових потоків у глобальному масштабі як результату взаємодії територіального та виробничого чинників транснаціоналізації трудових потоків в умовах глобалізації;

удосконалено методологічні основи дослідження ринку праці на етапі глобалізації з урахуванням впливу транснаціоналізації, а саме розроблено концептуальну схему формування транснаціонального конструкту трудових потоків у системі глобального ринку праці;

запропоновано концепт регулювання національних ринків праці в умовах глобалізації, який визначає організаційно-концептуальні засади регулювання ринку праці з урахуванням глобальних трудових трансформацій;

отримав подальшого розвитку понятійний апарат дослідження, а саме надано авторські визначення понять «глобалізація» і «транснаціональна компанія»;

виходячи з ідентифікації особливостей транснаціоналізації як трудових ресурсного феномену, розроблено структурну схему трудових ресурсного забезпечення внутрішньокорпоративного ринку праці ТНК, яка втілює формування новітнього формату регулювання ринків праці міжнародних корпоративних структур.

Робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Одержані наукові розробки можуть бути рекомендовані для впровадження на міжнародному, державному рівні та рівні транснаціональних структур з метою нівелювання негативних проявів глобалізації ринку праці і транснаціоналізації трудових ресурсних переміщень.

Здобувач має 25 наукових публікацій за темою дисертації загальним обсягом 4,8 д.а. (з яких особисто автору належить 3,0 д.а.), з них 8 статей у фахових наукових виданнях України категорій А, Б загальним обсягом 3,5 д.а. (з яких особисто автору належить 2,45 д.а.), 2 статті у наукових періодичних виданнях країн Європейського Союзу та 15 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій:

1. Калінін В.В. Формування транснаціональних трудових ресурсних потоків в умовах глобалізації ринку праці: концептуальний дискурс. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2021, Вип. 21. С. 59-68. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/economics/issue/view/22/101> DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2021-11-21-59-68>

2. Беззубченко О.А., Калінін В.В. Новітні реалії міжнародного ринку праці: транснаціональні ефекти трудових ресурсного забезпечення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2023 р., Вип. 26. С. 123-134. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/economics/article/view/389> DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2023-13-26-123-134>

3. Калінін В.В. Транснаціональні важелі глобалізації: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. №27. 2024 р. С. 49-63. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/economics/article/view/165>. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2024-14-27-49-63>

4. Калінін В.В., Остропольський О.Р. Транснаціоналізація трудоресурсного простору: трансформаційний вимір. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. №28. 2024 р. С. 107-116. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/economics/article/view/388> DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2024-14-28-107-116>

5. Калінін В.В. Трудова міграція в умовах глобалізації: методологічно-аналітичний дискурс. *Економіка і організація управління*. 2025. №3 (59). С. 58-72. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/18802>. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.3.6>

6. Калінін В.В. Глобальні передумови формування транснаціональних трудоресурсних потоків. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. №29 2025 р. С. 132-145. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/economics/article/view/444> DOI: <https://doi.org/10.34079/2518-1394-2025-15-29-132-145>

7. Simanaviciene Z., Kalinin V., Podunai V., Ostropolskyi O. Structural transformations of employment in global energy in the context of transnationalization of labor resources provision. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2025. №4. Vol. 13. P. 112-124. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/10064/9777>. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.12.4.112-124>

8. Калінін В.В. Новітні тенденції транснаціоналізації трудоресурсного забезпечення в умовах глобалізації. *Економіка і організація управління*. 2025. №4 (60). С. 57-71. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/19342> DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.4.6>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Панченко Володимир Григорович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Маріупольського державного університету. Оцінка позитивна, без зауважень.

Горбашевська Марина Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. В теоретичному розділі роботи дисертант проводить достатньо ґрунтовне дослідження глобалізації, аналізує погляди широкого кола вчених (п. 1.1), що дозволило сформулювати авторське визначення даного явища. Разом з тим, як слідує з викладених матеріалів, єдиного трактування

глобалізації не існує. Чи не означає це, що дане явище апіорі є нерегульованим, зважаючи на різне його бачення, а отже спроби нівелювати негативні прояви глобалізації є доволі дискусійними з точки зору результативності. Від представлення бачення дисертанта дослідження лише виграло б.

2. На увагу в роботі заслуговує аналіз взаємодії глобального і локального в сучасній світогосподарській системі, зокрема наведена систематизація: локальні бізнеси в глобальних ланцюгах; домінування ТНК, витіснення локальних бізнес-структур; протекціонізм, підтримка локального виробника; локальні інновації на глобальних ринках (п. 1.1), що обумовлює дивергентно-конвергентний формат розвитку світового трудових ресурсного простору. Одночасно виникає питання, чи зазначені шляхи мають паритетний прояв, чи серед них можна виділити домінуючу складову в контексті трудових ресурсних взаємодій.

3. Серед новітніх тенденцій транснаціоналізації трудових ресурсного забезпечення системоутворюючу роль відіграє цифровізація і становлення інформаційної моделі економіки, що визначає структуру зайнятості в рамках національних ринків праці. Так, як зазначено в п. 2.3 дослідження, у США, Канаді, Великій Британії 75% зайнятих працюють у сфері послуг, при цьому найбільша частка зайнятих припадає на ІТ-сферу. Зважаючи на глобальну кризу продуктивності як загальносвітову проблему, виникає питання щодо структури ВВП вказаних країн і її динаміки, що дозволило б зробити висновки щодо оптимальності цифрової моделі економічного розвитку, зокрема як орієнтиру для розробки поствоєнної моделі економічного розвитку України.

4. Автор системно підходить до визначення формату включення країн до світового трудових ресурсного простору з використанням важелів транснаціоналізації трудових ресурсних потоків (Розділ 3), наголошуючи на домінуючій ролі держав у взаємодії транснаціональних корпорацій і приймаючих країн і окреслюючи елементи конструкту вбудованості національних ринків праці в наднаціональний трудових ресурсний простір: пріоритет гідної праці, забезпечення рівних стартових можливостей, гарантії трудової і професійної мобільності та ін. (п. 3.1). З цим не можна не погодитись, оскільки саме на рівні держав виникає необхідність створення відповідних адаптаційних програм, які враховують потреби наднаціонального трудових ресурсного простору. Одночасно виникає питання щодо змісту відповідних адаптацій – вони повинні мати уніфікований характер чи вибудовуватись відповідно до відмінних особливостей країн і їх національних ринків праці?

Ланська Світлана Петрівна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки праці Маріупольського державного університету. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Враховуючи, що глобалізаційні процеси стосуються не лише транснаціональних компаній, а й великого, середнього і малого національного бізнесу, про що автор говорить в п. 1.1 дисертаційної роботи, конкретизації потребує, наскільки масштабними є зміни на кожному із зазначених рівнів в рамках наявної глобалізаційної парадигми.

2. Як справедливо зазначено в п. 1.3, цифровізація спричинила новітні глобальні тенденції на світовому ринку праці, що за відсутності дієвих регуляторних процедур може призвести до проявів цифрової дискримінації. Потребує уточнення, щодо яких категорій робочої сили дана дискримінація є найбільш ймовірною, і чи нівелює ефект самоорганізації транснаціональних трудових потоків, на якому акцентує увагу автор, прояви вказаної дискримінації.

3. Досліджуючи глобальні передумови формування транснаціональних трудових потоків (п. 2.1), автор здійснює ретельний аналіз світового трудового ландшафту у регіональному розрізі та залежно від рівня доходу країн, підкреслюючи трудовий характер міжнародних міграційних переміщень. Враховуючи вагому роль якісної складової трудових потоків, дослідження лише виграло б, якщо б наведений аналіз супроводжувався кваліфікаційними акцентами комплексу аналізованих показників.

4. Беззаперечним науковим результатом є концептуальна схема формування транснаціонального конструкту трудового забезпечення в системі глобального ринку праці, представлена в п. 3.1 дисертаційної роботи, впровадження якої призведе до ряду позитивних наслідків – уніфікації умов використання праці, скорочення бідності та ін. Бажано було б конкретизувати ступінь прояву наведених наслідків залежно від рівня економічного розвитку країн.

Дугінець Ганна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри світової економіки Державного торговельно-економічного університету. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Як зазначено на с. 55 роботи, в умовах глобалізації ТНК виступають найбільш активним суб'єктом формування системи світового поділу праці, реалізуючи свій вплив на міжнародній арені через трудову складову (с. 57). Дійсно, на етапі глобалізації транснаціоналізація все більше детермінується впливом трудового чинника. Фактично мова йде про

становлення універсальної транснаціональної моделі трудоворесурсного забезпечення, як зазначено на с. 59. І хоча автор в п. 1.2 достатньо детально описує зміст даної моделі через дуалістичну концепцію процесу інтернаціоналізації, доміанти та форми транснаціоналізації бізнес-діяльності і т.і., висловлюючи гіпотезу щодо транснаціональної конвергенції трудоворесурсного забезпечення у глобальному масштабі (с. 62), дослідження лише виграло б, якщо б зазначена модель отримала певне візуальне втілення.

2. Дійсно, слід погодитись з автором, що в новітній системі продукування економічного результату домінуючу роль все більше відіграє трудоворесурсна складова (с. 63-64), а міграція трудових ресурсів в системі сучасного світового ринку праці перетворюється на систему формування міжнародних трудоворесурсних потоків (фізичних і віртуальних) як форми мобільності людських ресурсів відповідно до спрямованості і масштабів діяльності центрів економічного розвитку (с. 64, с. 66). Очевидно, що це трансформує зміст функцій міжнародної трудової міграції (прискорювальної, розподільчої, об'єднуючої, селективної, консолідувальної, потокоутворювальної). Однак, характеризуючи дані функції, автор обмежується констатацією усталеного їх змісту (рис. 1.11), хоча і зазначає, що наповнення функцій розширюється (с. 69).

3. В п. 2.1 дисертант здійснює всебічний аналіз тенденцій розвитку світового ринку праці на етапі глобалізації, результати якого демонструють наявність чітких передумов зростання неформальної зайнятості: майже половина доходів у структурі світового ринку праці не є трудовими доходами (с. 88, рис. 2.9). Чи може це свідчити про те, що частина мігрантів у структурі потоків робочої сили поповнює неформальний сектор економіки в приймаючих країнах? Відповідь на дане питання вбачається тим більш важливою, що, по-перше, на ринку праці, як зазначає автор на с. 109, очевидним є взаємозв'язок рівня добробуту і рівня неформальної зайнятості, а по-друге, близько 20% молоді в світі належить до категорії NEET (молодь, яка не працює і не навчається) (с. 90, рис. 2.13 на с.91), спричиняючи в умовах глобального трудоворесурсного дефіциту додатковий попит на робочу силу через незадіяність вказаної категорії трудових ресурсів у продукуванні економічного результату.

4. Результати дослідження передумов формування транснаціональних трудоворесурсних потоків (п. 2.1) свідчать про структурну декомпозицію світового трудоворесурсного простору, як в залежності від рівня доходів країн, так і в географічному вимірі. За даних умов цілком логічно, що транснаціональні корпорації та пов'язані з ними структури утворюють мережеві канали переміщення робочої сили, що призводить до кардинальних

змін в системі трудоворесурсного забезпечення на всіх рівнях, як вказано на с.112, до утворення транснаціонального контуру трудоворесурсної взаємодії. Не піддаючи сумніву висновки автора, логічним вбачається надання визначення «транснаціональний контур трудоворесурсної взаємодії», що стало б ще одним науковим здобутком автора.

5. Важливим результатом проведеного дослідження є висновок щодо формування транснаціонального контуру трудоворесурсного забезпечення (с. 145), в рамках якого відбувається перехід від трудоворесурсних відносин у форматі “brain drain – brain gain” (відтік мізків – приплив мізків) до формату “brain sharing” (обмін мізками), що становить сутність транснаціональної моделі міжнародної міграції. Одночасно на с. 185, наголошуючи на необхідності регулювання міграції на науковій основі, автор говорить про ймовірність активізації явища “brain drain”. Очевидно, що в умовах посилення трудоворесурсного дефіциту в світі, перш за все, у висококваліфікованому сегменті, запит на інтелектуальні ресурси буде зростати, однак потребує додаткових пояснень, чи йдеться про вказану категорію трудових ресурсів в цілому, чи треба в регуляторному контексті зосередити увагу на прив’язці у професійному вимірі до драйверів економічного розвитку, які будуть визначати напрями структурно-господарських перетворень на осяжну перспективу (середньострокову, довгострокову тощо).

6. Додаткової аргументації потребує позиція автора стосовно визначальної ролі держави у взаємодії національних економік і ТНК (с. 150), оскільки нижче (с. 162) наголошується, що трудоворесурсне забезпечення транснаціональних структур повинно спиратись на інституційну рамку, окреслену документами ООН, МОП, ОЕСР тощо, тобто на створення інституційної рамки на глобальному рівні.

Шкурат Марія Євгенівна кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Внеском дисертанта в економічну науку є розгляд глобалізаційних процесів крізь призму транснаціоналізації трудоворесурсних відносин, що знайшло втілення, зокрема, у визначенні глобалізації, наведеному на с. 49. В продовження теоретичного ракурсу дослідження, погоджуючись з автором, що транснаціоналізація трудоворесурсних відносин є проявом трансформації міжнародного ринку праці (с. 48), вважаємо, що логічним завершенням даного ланцюжка міркувань було б надання визначення поняття «транснаціоналізація трудоворесурсних відносин», що посилює категоріальний апарат дослідження.

2. Відштовхуючись від оцінок Міжнародного Валютного Фонду і Організації Об'єднаних Націй, згідно з якими у найближче десятиліття питання трудовесурсного забезпечення перетвориться на основну передумову економічного зростання, автор робить висновок щодо активізації процесів трудовесурсного заміщення у глобальному масштабі (с. 80) та подальшого посилення трудовесурсного характеру міжнародних міграційних потоків (с. 82). З цим не можна не погодитись. Однак враховуючи наявну структурну декомпозицію світового трудовесурсного простору, про що дисертант говорить на с. 87 (нерівномірність демографічного ландшафту світу та ін.), конкретизації потребує, чи однаковою мірою це стосується всіх країн / груп країн, чи можна очікувати впливу декомпозиційних ознак в залежності від рівня доходів, показників конкурентоспроможності, вкладень в освіту і науку тощо.

3. За різними оцінками, Топ-10 компаній світу забезпечують роботою від 1,5 до 9 млн. осіб (рейтинги Forbs і Fortune Global відповідно). При цьому, як зазначено в дисертації на с. 114, завдяки транснаціональному характеру діяльності, ТНК практично не залежать від державного регулювання. Потребує уточнення, чи не є це свідченням того, що при узгодженні інтересів сторін держави практично позбавлені можливості захищати інтереси національних ринків праці? Тим більше, що на с. 119 зазначається, що додаткового імпульсу транснаціоналізації трудовесурсного забезпечення надало перетворення закордонних філій ТНК на органічну частину національних економік приймаючих країн.

4. Композиційно важливим є висновок автора, що рушійними силами формування транснаціональних трудовесурсних потоків є накладання один на одного, по-перше, територіального і виробничого чинника транснаціоналізації (с. 121), по-друге, преференційної спрямованості міграційних політик приймаючих країн і характеру трудовесурсних потреб ТНК (с. 123). Вагомим підтвердженням висновків автора є ситуація з трудовесурсним забезпеченням у США, необхідний рівень якого формується завдяки припливу іноземної робочої сили. Як зазначено на с. 126, великою мірою міграційна ємність США обумовлена саме трудовесурсними потребами ТНК. Водночас виникає питання – це стосується всіх країн постійної імміграції, в яких стратегії економічного розвитку передбачають пряме залучення іноземної робочої сили (с. 125), чи є притаманним лише США як світовому країні-лідеру за кількістю ТНК (рис. 2.74, рис. 2.75). Від цього будуть залежати акцентуації механізму регулювання міжнародного ринку праці.

5. Сучасні тенденції розвитку ринку праці свідчать про домінування в структурі транснаціональних трудовесурсних потоків інтелектуальної

(кваліфікованої і висококваліфікованої) робочої сили (с. 141), внаслідок чого щорічна економія, наприклад, США у сфері науки і освіти складає біля 15 млрд. дол. (с. 101). Одночасно, як зазначає дисертант, в рамках транснаціонального контуру трудових ресурсного забезпечення спостерігається становлення міграційного формату brain sharing (обмін мізками), що фактично означає, що країни-донори робочої сили також отримують певні вигоди від інтелектуальної міграції. Дослідження лише виграло б, якщо б автор навів відповідні кількісні оцінки зазначених вигод.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради

«Проти» – 0 членів ради

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Калініну Владиславу Валерійовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої
ради PhD 12680

М.П.

Володимир ПАНЧЕНКО

Особистий підпис

В. Пондерко

ф.п.п.ч.
Членський загального відділу

В. Пондерко